

Ambassadeurs van kop tot teen

Verslag vijfde gebiedsconferentie Nationaal Landschap IJsseldelta

donderdag 15 oktober 2009
Hotel Zwartewater in Zwartsluis

Een landschap om van te houden

‘IJsseldelta; niet zomaar een landschap, maar één om van te houden.’ Met deze woorden leidde gedeputeerde Piet Jansen in hotel Zwartewater in Zwartsluis, de gebiedsconferentie van het Nationaal Landschap IJsseldelta in. Als vervanger van Theo Rietkerk, heeft ook hij oog voor de schoonheid en de potentie van het landschap. En hij niet alleen. Ook de gemeenten Kampen, Zwolle en Zwartewaterland en het waterschap Groot Salland zien naast de provincie Overijssel de mogelijkheden voor versterking van de delta. In dit samenwerkingsverband zijn er al flinke resultaten geboekt. Zo is de kanoroute

Mastenbroek geopend, is het fietspad Kattenwaard opgeleverd en is er gestart met het toegankelijk maken van de grachten in Hasselt voor de recreatievaart. Maar er zijn ook nog ontwikkelingen gaande. Het maken van één bestemmingsplan voor het Nationaal Landschap IJsseldelta, bijvoorbeeld. Een flinke klus waaraan de verschillende gemeenten meewerken. Of het project stallenbouw, gericht op verbredende nieuwbouw op agrarische bedrijven. En dan is er nog het uitvoeringsprogramma. Een breedgedragen programma dat herijkt is en binnenkort opnieuw wordt vastgesteld. ‘Maar,’ zo zei Jansen ‘het zijn vooral de mensen binnen ’t landschap waar ’t om gaat. Wanneer inwoners deel worden van het landschap, maakt het landschap deel uit van de inwoners.’

En dat is nu precies waar de alweer vijfde gebiedsconferentie over gaat. Hoe beleven we de IJsseldelta? Hoe maken we het beleefbaar? En, hoe kunnen we anderen het Nationaal Landschap laten beleven? Met deze vragen in het hoofd gingen de zo’n 100 aanwezigen het gebied in en werden ze tijdens het avondprogramma aan het werk gezet in diverse workshops. Maar niet nadat gedeputeerde Jansen de eerste Projectenkaart Nationaal Landschap IJsseldelta overhandigde aan Klaas van der Wal, de in ’t gebied geboren en getogen voorzitter van de Onafhankelijke Adviesraad.

Het gebied in op excursie in de IJsseldelta

Stadswandeling door Kampen

Vanaf het Stationsplein wordt de stadswandeling door de Hanzestad ingezet onder leiding van Cor Adema. Dat cultuurhistorie en landschap met elkaar samengaan, blijkt wel uit de rijke geschiedenis. De ligging aan de drukbevaren handelsroute in de Zuyderzee, maakte Kampen een aantrekkelijke handelsstad. Langzamerhand nam de voorspoed af en besloot Kampen uiteindelijk zich aan te sluiten bij de Hanze om zo haar handel veilig te stellen. Veiligheid kwam bij de stad niet alleen tot uiting in het lidmaatschap van de Hanze. Het zat ‘m ook in de stadsmuur die de stad omringde. De Koornmarktspoort, Cellebroederpoort en Broederpoort verwijzen nog steeds naar die militaire geschiedenis. Andere kenmerkende bouwwerken zijn het stadhuis, het Gotisch huis aan de Oudestraat, de Nieuwe Toren en natuurlijk de beeldbepalende Bovenkerk. Het zijn deze tastbare herinneringen die Kampen maken tot de karakteristieke Hanzestad die ze nu is.

De natuurexcursie

Ieder landschap heeft z'n historie. Sommige, nog aanwezige elementen stammen uit die geschiedenis, maar worden over het hoofd gezien of niet herkend als een verwijzing naar het verleden. Harco Bergman (Staatsbosbeheer) en Lykele Zwanenburg (Natuurmonumenten) voeren de deelnemers aan de natuurexcursie door het heden naar het verleden en laten zien welke unieke kenmerken het bijzondere landschap van de IJsseldelta biedt. Was het vroeger de Zuyderzee die soms op krachtige wijze de zeelieden liet weten dat ze er was. Nu is het het water van het Zwarte Meer en het Ketelmeer dat ruimte biedt aan de scheep- en recreatievaart en uiteenlopende flora en fauna. Zo is het vogeleiland in het Zwarte Meer een broedplaats voor wel 60 verschillende soorten vogels. Blauwe reigers, nachtegalen en kleine spechten brengen er hun jongen groot. De reis gaat verder richting Nagele, de Schokkerhaven. Op de kruising van de provincies Flevoland en Overijssel wordt op de Ramspolbrug stilgestaan bij het beheer en de natuurontwikkeling van het Ketelmeer. Behoud van het landschap en de grote natuurwaarden staan hierin centraal.

Tour de Mastenbroek

Een zonnig en weids landschap maakt deel uit van de Tour de Mastenbroek. Grazende koeien bepalen de horizon, behalve als de trein het Kamperlijntje volgt. Geen halteplaats in het parcours van deze tour. Overbodig ook blijkt, want de vier initiatiefnemers van de Tour de Mastenbroek zijn prima te bereiken met de auto, op de fiets of in de kano.

Vanaf april 2010 is het mogelijk de Tour de Mastenbroek te boeken. Een arrangement waar vier ondernemers in de IJsseldelta een educatief en creatief menu voorzetten en deelnemers kennismaken met streekeigen producten. Een belevingstour die volgend voorjaar bij de VVV beschikbaar is.

Breekt de dag...

De tour start bij de 25.000 kippen van de familie Van den Heuvel aan de Bisschopswetering. Een boerenbedrijf dat zijn eieren voornamelijk exporteert naar Duitsland. Het zijn niet alleen onze oosterburen die genieten van de donkergele dooier die een scharrelei onderscheidt van andere eieren. Verschillende burens nemen hun eieren af van de familie Van den Heuvel. 'Ook is er een gezin dat onze eieren gebruikt om advocaat te maken. Een deel van de opbrengst gaat naar een goed doel in Afrika.' Uit de goedkeurende gezichten van het brede deelnemersveld is af te lezen dat de smaak goed is. De flessen dragen het logo van het Nationaal Landschap. Maar het samenwerkingsverband doet meer voor de scharrelkippenboerderij in Mastenbroek. Er staat namelijk een nieuwbouwproject op stapel, waardoor het aantal kippen verdubbeld kan worden. 'De nieuwbouw omvat onder meer een 'vrije uitloop' voor de kippen. Daarmee krijgen de kippen meer ruimte en worden onze eieren in een betere klasse geplaatst. Ook wordt de schuur voorzien van een skybox, zodat bezoekers ons bedrijf in de delta kunnen beleven.'

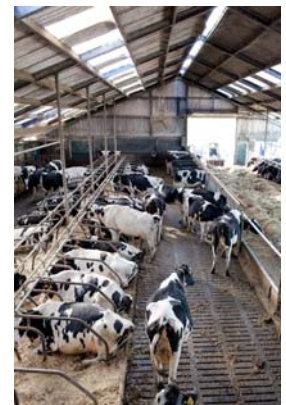
Proeven in de polder

De reis langs de wetering wordt voortgezet. Ter hoogte van een rietgedekte boerderij op nummer 79 mindert de bus vaart. Gastvrouw Esther en gastheer Hendry van Ittersum hebben de deuren geopend van hun, nu nog geïmproviseerde, theeschenkerij en streekwinkel. In de woonkeuken en woonkamer vertellen ze over hun bedrijf en hun plannen. Een tekening op één van de keukenkastjes ondersteunt hun verhaal. 'Het is de bedoeling een vooral glazen aanbouw te maken in het verlengde én in de stijl van de stal. In deze aanbouw kunnen gasten van onze theeschenkerij genieten van verschillende soorten thee, koffie en vruchtensap en onze zelfgemaakte streekproducten. En dat alles met de Mastenbroekpolder als decor.' Wanneer de schenkerij precies geopend wordt, is nog niet duidelijk. Maar de in samenwerking met de gemeente en de provincie opgezette schets, biedt vertrouwen voor een snelle realisatie.

Melkrobots in Mastenbroek

De ontvangst op de biologische melkveehouderij van de familie Pellenboer is in handen van twee trouwe viervoeters. Op de achtergrond klinkt een constant geluid. Er wordt hard gewerkt. Mensenhanden komen er in dit deel van het bedrijf niet meer aan te pas. Het zijn twee robots die de 130 koeien zo'n twee keer per dag melken. 'Als de nieuwe schuur klaar is, kunnen we zo'n 200 koeien houden. Dat betekent dat er een derde robot komt.' De robots nemen de boerenfamilie werk uit handen en maken een flexibelere tijdsindeling van het gezinsleven mogelijk. Wel handig, als je bedenkt dat deze boerderij ook als zorgboerderij bezocht wordt. 'In de nabije toekomst biedt de skybox in de in opbouw zijnde potstal, ruimte aan ongeveer 40 personen. Vanuit deze ruimte heb je zicht op de stal, de koeien en de robots.' Ook aan de achterzijde van de stal wordt een skybox gerealiseerd. De skyline van IJsselmuiden vormt hiervan het uitzicht. Grote kans dat de tussenliggende akkers worden bemest met de potstalmest van Pellenboer. 'Wij leveren onze mest aan verschillende akkerbouwers in het gebied. Vervolgens krijgen wij weer hun gras. Een mooi gesloten systeem dus binnen de IJsseldelta.'

Samen aan de slag

Even sfeervol, maar van een heel andere orde, is de entree van de vierde en laatste ondernemer in de Tour de Mastenbroek. Geen duizenden kippen of koeien, maar slechts één Jack Russel die het erf bewaakt. Enige beveiliging is wel op zijn plaats op deze galerie 'Geallery'. Eigenaresse en gastvrouw Gea Kok stelt hier namelijk haar indrukwekkende schilderijen ten toon. Realistisch én abstract. Voor ieder wat wils. Een korte, maar gedreven rondleiding volgt. En dan is het tijd om de handen uit de mouwen te steken. Een landschap met koeien moet op het witte doek op de schildersezels verschijnen. Een voorbeeld biedt houvast voor de deelnemers. Want het is niet Gea die het landschap tot leven brengt; het zijn de mensen die 't moeten doen. Onder toezicht oog van de schilderes, weten landschapsarchitecten, projectleiders, bestuursleden van zwemverenigingen en andere belangenorganisaties samen in een uur tijd de Tour de Mastenbroek in beeld te brengen. De finishing touch ligt in handen van Klaas van der Wal. Met zijn laatste pennenstreek is het groene, weidse wolkenlandschap compleet.

Samen mooie plannen maken

Als afsluiting van het dagprogramma en voorafgaand aan het aanlokkelijke buffet, brengt Cor Adema, wethouder van de gemeente Kampen, het uitvoeringsprogramma van het Nationaal Landschap IJsseldelta, onder de aandacht. Zo'n 25 miljoen euro is er bij de start beschikbaar gesteld voor het uitvoeringsprogramma. Hiervan kan de komende jaren nog 12,2 miljoen worden geïnvesteerd. Mogelijk kan hier nog een bedrag aan toegevoegd worden. 'Het bestuurlijk kernteam doet z'n best extra geld binnen te halen. Maar dan moeten we samen mooie en goede plannen maken.' Om

te kijken of de lijn van de afgelopen jaren nog steeds de juiste is, is 2009 het jaar van de herijking. Op twee punten wordt de aandacht gevestigd. Dat is allereerst de ruimtelijke ontwikkeling van het Nationaal Landschap. Als tweede punt wordt het kenbaar maken van de schoonheid van de IJsseldelta genoemd. 'We kunnen op dit gebied heel veel acties bedenken. Maar het beste is en blijft toch de mond-tot-mond reclame. Als we allemaal het gebied in ons hart sluiten, vormen we de beste ambassadeurs.'

Workshops

Ook tijdens het avondprogramma was 'Hoe brengen we de IJsseldelta onder de aandacht?' de meest gestelde vraag. Vanuit verschillende invalshoeken werd in vier workshops geprobeerd deze vraag te beantwoorden. Naast suggesties en concrete ideeën, passeerden anekdotes, voorvallen en mooie uitspraken de revue.

Ambassadeurscursus (door Willem Gunneman)

De ambassadeurscursus werd verzorgd door Willem Gunneman. Enthousiast en gedreven, want zo hoort 't als echte ambassadeur. Ook hier werd de vraag gesteld hoe het verhaal van de delta het best overgebracht kan worden. Voor de één betekende dit het vertellen van zijn eigen ervaring; 'De IJsseldelta is net als bier. Bij het eerste slokje moet je even wennen. Na verloop van tijd smaakt het steeds beter en leer je het te waarderen.' Bij de ander borrelen landschapsgedachten op die worden vertaald in een streekgedicht. Ieder heeft z'n eigen verhaal, daar komt het in feite allemaal op neer. En iedereen heeft ook een voorkeur als het om de vorm gaat.

De conclusie? Het gaat om de passie waarmee het verhaal verteld wordt.

Folder NL IJsseldelta maken (door Alice Hulshof)

Vier groepen maakten aan de hand van een aantal aandachtspunten (aantal pagina's, inhoudsopgave, beeldmateriaal, titel, verspreidingsplekken) een zogenaamd moodboard.

Gebruikte termen zijn onder andere:

- sigaren
- cultuur
- maritiem
- gebiedskaart
- toeristisch
- ambachten
- historisch
- melkveehouderij
- weidsheid
- natuur

Belevingskalender maken (door Marcel van Dijk)

Bij deze workshop was het de bedoeling een evenementenkalender te maken. Evenementen die de bezoekers/deelnemers de IJsseldelta laten ervaren. De groep werd in drieën gedeeld. Een greep uit de suggesties, per groep:

Vrije denkers

- Nieuwe wandel- en fietsroutes
- Landbouwactiviteiten (educatief)
- Uitkijkpunten
- Dorpen betrekken (landelijke omgeving)
- Pleziervaart Ganzediep met uitstappunten
- Periscoop
- IJsseldelta halve marathon

Cultuur/cultuurhistorie

- Organiseren
- Gidsen/ambassadeurs die het verhaal vertellen
- Buiten gebeurt het!
- Arrangementen/lespakketten

Natuur/landschapsbeleving

- www Waai Weg in de Polder
- belevingspunten
- toegankelijk maken
- bijzondere natuur
- kwaliteitsfietspaden en uitkijkpunten
- informatievoorziening
- stedelijke natuur
- Week van de duurzaamheid
- Land <-> stad
- Verscheidenheid in water (kreken, meren)

Samen maken wij het verhaal (door Jos Mooijweer)

Zo'n 20 mensen schoven aan bij deze workshop, geleid door Jos Mooijweer van de Stichting IJsselacademie uit Kampen. Deze is vooral gericht op de streekcultuur van het westelijk deel van Overijssel, en dan met name de IJsseldelta. De delta, zo vertelt Mooijweer, is gevormd door de natuur en de mens. Het gebied laat zich makkelijk in tweeën delen. Aan de ene kant het Kampereiland, gevormd door aanslibbing, een natuurlijk proces. Aan de andere kant de Mastenbroekpolder, gevormd door ontwatering voor de land- en akkerbouw. 'De kaarsrecht aangelegde wegen laten zien dat mensenhanden hier de route hebben bepaald. Op het Kampereiland zien we kronkelende wegen.' Voor beide gebieden vormt het water de rode draad. Het water als vriend (samenwerken) en als vijand (beschermen). Deze geschiedenis heeft het landschap en de identiteit van de mensen bepaald.

Er zijn veel verhalen uit vervlogen tijden. Verhalen die zijn overgedragen van generatie op generatie, maar ook verhalen die zijn vervaagd, op een archiefplank zijn beland of zelfs zijn verdwenen. Het doel van deze workshop is het verhaal van de IJsseldelta opnieuw te vertellen. Dat kunnen verschillende verhalen zijn. Er zijn ook verschillende manieren om een verhaal te vertellen. Mooijweer laat een fragment uit een documentaire over de IJsseldelta zien. In beeld is een mevrouw op leeftijd die vertelt over het hoge water. 'Als de boeren gelegen aan de zee, hoog water verwachtten, werden rieten manden

in palen gehesen. Zo wist iedereen dat het water er aan kwam. Achter de boerderijen stonden bewust hooibergen die als breekpunt van de golven werden ingezet in geval van hoogtij. Bij de stormvloed zijn verschillende hooibergen in zee verdwenen, soms met hele gezinnen erin.'

Al gauw komen er anekdotes en verhalen los onder de deelnemers van de workshop. Voor de één een jeugdherinnering, voor de ander een dagelijkse bezigheid. De vraag blijft hoe je deze verhalen in leven kunt houden. Het gaat niet zozeer om welk verhaal. Hét verhaal van de IJsseldelta bestaat niet: het zijn er talloze.

Een overzicht van de aangedragen ideeën en opmerkingen tijdens de workshop:

- Laat de menselijke kant achter het verhaal van de IJsseldelta zien.
- Gebruik actuele ontwikkelingen als aanleiding om de geschiedenis van de delta te vertellen (bv. Hanzelijn, Bypass, maar ook bv. de uitzendingen van de VPRO over Darwins wereldreis. Het schip de Oosterschelde, gemaakt in de IJsseldelta, zou hiervoor worden ingezet.)
- Gebruik zichtbare elementen in het gebied om het verhaal te vertellen (bv. de terpen, de Mastenbroekpolder, de eilandjes, de aanwezige broedvogels).
- Er ligt veel ongebruikt materiaal in de diverse archieven. Gebruik dit.
- Voorzie aanpassingen in het gebied om het oude karakter terug te brengen van informatiepanelen. Leg uit wat je hebt gedaan en waarom.
- Vraag jezelf af waar en aan wie je het verhaal van het Nationaal Landschap wilt vertellen: zijn dat mensen van buiten, de toeristen. Zijn het scholieren of eigen inwoners?
- Gebruik technische snuffjes om de geschiedenis onder de aandacht te brengen (als voorbeeld worden informatiezuilen in België genoemd, waarbij de zuil de voorbijganger aanspreekt en informatie verschaft). Geschikte plaatsen hiervoor zijn Kampen, Genemuiden en Hasselt.
- Voer bijzondere voorvallen uit de geschiedenis op bij activiteiten of concerten.
- Laat mensen die in het gebied wonen weer van 't gebied houden. Zij geven het verhaal dan wel weer door.
- Maak de geschiedenis zichtbaar en beleefbaar.
- Organiseer ludieke acties (bv. iets met kunst of een verhalenboot laten varen).
- Ga op zoek naar goede verhalenvertellers en zet deze in tijdens markten en andere evenementen.

- Zoek samenwerking met historische verenigingen en versterk de samenwerking tussen al aanwezige verenigingen (men kent elkaars expertise niet altijd).
- Zadel de mensen niet op met informatie, maar biedt het op het juiste moment en op de juiste plek aan (laat de info aansluiten op de locatie van bezoekers). Vertel niet eerst het verhaal in de hoop dat mensen nadien het gebied in trekken.
- Wanneer raakt iemand geïnteresseerd? Zoek aanknopingspunten en ingangen voor de verschillende verhalen (bv. Ramspol → stormvloed).
- Geschiedenis uit het gebied zou een vast onderdeel moeten zijn op scholen (bv. iedere brugklasser op stadswandeling).
- Neem de jeugd mee naar buiten, de polder in. Er gebeurt altijd wel iets wat aanleiding geeft voor een verhaal.
- Organiseer een cursus verhalen vertellen.
- Verweef natuur en historie met elkaar.
- Stel het streektaalfietsen in en zet op de route verhalenvertellers neer.
- Er zijn genoeg verhalen te vertellen. Een paar voorbeelden:
 - maritiem erfgoed – klassieke scheepsroutes
 - overlandse ossenhandel
 - hooipersen voor Engeland
 - de Kamper Kogge
 - de stormvloed
- Maak een soort van gebiedswestern.
- Gebruik elementen uit de natuur die verwijzen naar de geschiedenis, bij creatieve lessen op scholen of andere verenigingen (bv. schelpen).
- Gebruik de volgende dag van het Nationaal Landschap om bezoekers het verhaal te laten beleven.
- Uitbreiding/andere invulling lespakketten (bv. met beeld, kaart en gps)

Naast al deze opmerkingen wordt geconstateerd dat de verhalen niet ophouden bij een bepaald jaartal; de historie loopt altijd door. We hoeven dus niet per definitie terug te grijpen naar lang geleden om een verhaal te vertellen. We hoeven ook niet enkel die bijzondere gebeurtenissen te benoemen; het verhaal van ‘de gewone man’ is ook interessant. De opmerking werd geplaatst ‘daar waar je staat, begint ’t verhaal’. Met andere woorden, we hoeven niet te zoeken naar verhalen, ze liggen op straat. Geconcludeerd wordt dat we niet kunnen verwachten dat alles iedereen interesseert. ‘Toch moeten we ons best doen bepaalde kennis van het eigen gebied als bagage mee te geven. Het verhaal achter iets, bepaalt immers je blik.’

Afsluiting

Bij de afsluiting van ieder boek, film of bijeenkomst, is de uiteindelijke boodschap te filteren. Zo ook van deze vijfde gebiedsconferentie van het Nationaal Landschap IJsseldelta. Willem Gunneman keek met de deelnemers van de conferentie nog even terug op de afgelopen dag en kwam tot de volgende conclusie, een boodschap die niet vergeten kan worden. De deelnemers zelf hebben ‘m als ambassadeur op allerlei manieren uitgedragen. Door te luisteren, mee te denken, mee te doen, zelfs mee te zingen en mee te dansen. De moraal van dit verhaal?

*‘Ik heb mijn hart verloren
aan de IJsseldelta want,
het is het mooiste stukje,
het mooiste stukje
Nederland.’*

